

GÓRNOŚLĄSKIE STUDIA SOCJOLOGICZNE

SERIA NOWA

TOM 8

pod redakcją
Andrzeja Niesporka

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2017

- Redaktor naczelny:** Wojciech Świątkiewicz
- Rada Naukowa:** Dieter Bingen, Krzysztof Frysztański, Grzegorz Gorzelak, Bohdan Jałowiecki, Kazimierz Krzysztofek, Joanna Kurczewska, Michał Lis, Peter Ondrejko, Andrzej Sadowski, Andrzej Sakson, Janusz Słodczyk, Paweł Starosta, Józef Styk, Marek Ziółkowski, Rudolf Žáček
- Lista Recenzentów:** Anna Barska, Małgorzata Dymnicka, Ewa Jurczyńska-McCluskey, Zdzisław Krasnodębski, Zbigniew Kurcz, Anna Kwak, Irena Machaj, Andrzej Majer, Janusz Mariański, Marian Niezgoda, Adam Rosół, Krystyna Slany, Renata Suchocka, Maria Szmeja, Anna Śliz, Danuta Walczak-Duraj, Wielisława Warzywoda-Kruszyńska
- Rada Redakcyjna:** Adam Bartoszek, Ewa Budzyńska, Marek Dziewierski, Krystyna Faliszek, Leszek A. Gruszczyński, Sławomira Kamińska-Berezowska, Krzysztof Łęcki, Rafał Muster, Tomasz Nawrocki, Andrzej Niesporek, Robert Pyka, Piotr Skudrzyk, Małgorzata Suchacka, Urszula Swadźba, Marek S. Szczepański, Jacek Wódz, Kazimiera Wódz, Piotr Wróblewski, Zbigniew Zagala
- Redaktor statystyczny:** Małgorzata Tyrybon
- Sekretarz Redakcji:** Justyna Kijonka
gss.redakcja@us.edu.pl
- Adres Redakcji:** Instytut Socjologii
Uniwersytet Śląski w Katowicach
ul. Bankowa 11
40-007 Katowice
tel. +48 32 359 1889
fax +48 32 359 2130

Spis treści

Wstęp (<i>Wojciech Świątkiewicz</i>)	7
--	---

Artykuły

Paweł Cwikła: O wyższości socjologicznej teorii nad materią	11
Maciej Witkowski: Podwójnie gęsty opis. Psychoterapeutyczne inspiracje we współczesnej antropologii refleksyjnej	24
Anna Adamus-Matuszyńska: Spory wokół konfliktu i teorii konfliktu. Co łączy różne sposoby rozumienia konfliktu?	45
Waldemar Czajkowski: Kategoria utopii jako narzędzie teorii społecznej	72
Piotr Kępski: Liberalizm a biopolityka — pomiędzy dyskursem wolności i bezpieczeństwa	94
Marcin Gacek: Socjologia historyczna Raymonda Arona	113
Lukasz Trembaczowski: Upadek. Analiza problemu specyficznie (nie)obecnego w teorii socjologicznej	128
Maria Banaś: Literackie ślady w socjologii (pomiędzy <i>Królową Śniegu</i> a <i>Don Kichotem</i>)	158
Monika Żak: Czy możliwa harmonia? Praca i rodzina w świetle koncepcji <i>work-life balance</i>	172
Rajmund Morawski: Współzależnienie jako rodzaj funkcjonowania — rozumienie w różnych perspektywach socjopsychomedycznych	185
Anna Muś, Anna Depta: Partycypacja studentów w życiu wspólnoty akademickiej na przykładzie Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Raport z badań	202

Agnieszka Rychłowska-Niesporek: Spory wokół pojęcia „singiel” a badania singli w polskich naukach społecznych	220
---	-----

Recenzje

Adam Bartoszek: „Socjologiczny ogląd form i przestrzeni codzienności — twórcze aspiracje poznawczej banalności”. Polemiczna recenzja książki Piotra Sztompki <i>Kapitał społeczny. Teoria przestrzeni międzyludzkiej</i> . Kraków: Wydawnictwo Znak 2016	235
Rafał Cekiera: <i>Współczesne teorie społeczne. W kręgu ujęć paradygmatycznych</i> . Red. Marek S. Szczepański, Anna Śliz. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego 2014	245
Maria Świątkiewicz-Mośny: <i>Leksykon socjologii moralności. Podstawy — teorie — badania — perspektywy</i> . Red. Janusz Mariański. Kraków: Nomos 2015	256
Zbigniew Gruszka: „Rzecz o geopoetyce Śląska”. Recenzja książki Jarosława Petrowicza <i>Związek z miejscem. Śląsk historyczny w prozie, eseistyce i reportażu polskim po 1989 r.</i> Wieluń: Wieluńskie Towarzystwo Naukowe, Muzeum Ziemi Wieluńskiej 2015	258

Z życia Instytutu Socjologii UŚ

Robert Pyka: Instytut Socjologii — między ciągłością a zmianą	265
Noty o Autorach	269

Contents

Introduction (<i>Wojciech Świątkiewicz</i>)	7
---	---

Articles

Paweł Ćwikła: The Superiority of Sociological Theory over Matter	11
Maciej Witkowski: A Doubly Dense Description. Psychotherapeutical Inspirations in Modern Reflexive Anthropology	24
Anna Adamus-Matuszyńska: Controversies about Conflict and the Theory of Conflict. What do Various Ways of Understanding Conflict Have in Common?	45
Waldemar Czajkowski: The Category of the Utopia as an Instrument of Social Theory	72
Piotr Kępski: Liberalism and Biopolitics — Between the Discourse of Freedom and Security	94
Marcin Gacek: Raymond Aron's Historical Sociology	113
Łukasz Trembaczowski: The Fall. An Analysis of a Problem which is Peculiarly Present/Absent in Sociological Theory	128
Maria Banaś: Literary Traces in Sociology (between <i>The Snow Queen</i> and <i>Don Quijote</i>)	158
Monika Żak: Is Harmony Possible? The Work and the Family in the Light of the <i>work-life balance</i> Concept	172
Rajmund Morawski: Co-Dependency as a Kind of Functioning — the Understanding of the Term in Various Socio-Psycho-Medical Perspectives	185

Anna Muś, Anna Depta: The Participation of Students in the Life of the Academic Community on the Basis of the Example Furnished by the University of Silesia. A Research Report	202
Agnieszka Rychłowska-Niesporek: Disputes about the Concept of <i>single</i> and Inquiry of Singles in Polish Social Sciences	220

Reviews

Adam Bartoszek: “A sociological vision of the forms and spaces of every-day reality — creative aspirations of cognitive banality”. A polemical review of Piotr Sztompka’s book entitled <i>Kapitał społeczny. Teoria przestrzeni międzyludzkiej</i> . Kraków: Wydawnictwo Znak 2016	235
Rafał Cekiera: <i>Współczesne teorie społeczne. W kręgu ujęć paradygmatycznych</i> . Red. Marek S. Szczepański, Anna Śliz. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego 2014	245
Maria Świątkiewicz-Mośny: <i>Leksykon socjologii moralności. Podstawy — teorie — badania — perspektywy</i> . Red. Janusz Mariański. Kraków: Nomos 2015	256
Zbigniew Gruszka: “On the geopoetics of Silesia”. A review of Jarosław Petrowicz’s book entitled <i>Związek z miejscem. Śląsk historyczny w prozie, eseistyce i reportażu polskim po 1989 r.</i> Wieluń: Wieluńskie Towarzystwo Naukowe, Muzeum Ziemi Wieluńskiej 2015	258

From the Life of the Institute of Sociology

Robert Pyka: The Institute of Sociology – between Continuity and Change	265
Notes on Contributors	269

Wstęp

Przedstawiamy tom 8. „Górnośląskich Studiów Socjologicznych. Seria Nowa”, przygotowany przez prof. Andrzeja Niesporaka z Instytutu Socjologii Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Każdy tom naszego czasopisma ma swoją specyfikę tematyczną nakreśloną przez redaktora naukowego. Andrzej Niesporek zaprosił Autorów reprezentujących różne kierunki zainteresowań badawczych, akcentujących jednakże teoretyczny i teoretyzujący wymiar podejmowanych przez siebie analiz.

Spektrum publikowanych zagadnień jest szerokie: od prowadzonych przez Marię Banaś poszukiwań literackich śladów w socjologii (pomiędzy *Królową śniegu* a *Don Kichotem*) po „współzależnienie jako rodzaj funkcjonowania”, analizowanego w perspektywach teorii socjopsychomedycznych (artykuł Rajmunda Morawskiego); od refleksji skupionych wokół kategorii utopii jako narzędzia teorii społecznej (Waldemar Czajkowski) po socjologię historyczną Raymunda Arona (Marcin Gacek); od sporów wokół konfliktu i teorii konfliktu (Anna Adamus-Matuszyńska) po socjologiczną analizę dyskursu wolności i bezpieczeństwa w kontekście liberalizmu i biopolityki (Piotr Kępski).

Otwiera tom „Górnośląskich Studiów Socjologicznych” artykuł Pawła Ćwikły, noszący znamienity tytuł: *O wyższości socjologicznej teorii nad materią*, podejmujący między innymi pytanie o to, „czy zagadnienie teorii w naukach społecznych odnosi się do jej praktycznej funkcjonalności, prawdziwie służącej rozumieniu społecznego świata, czy też część racji należałoby przyznać sceptykom, szepczącym, że tego rodzaju uprawianie nauki (gdzie fakty zmieniają swe znaczenie w zależności od przyjętej uprzednio teorii) służy przede wszystkim uzasadnianiu tychże teorii, które — choć kiedyś może odkrywcze — dziś stają się głównie narzędziem służącym podnoszeniu nieoryginalnych spostrzeżeń do rangi twierdzeń naukowych. Tego rodzaju wątpliwości prowadzą nieuchronnie do rozważań nad teorią teorii, czyli ponownie odsyłają do początków formo-

wania się refleksji nad sposobami przyglądania się społecznemu światu i jego rozumienia”.

Maciej Witkowski podejmuje analizę psychoterapeutycznych inspiracji we współczesnej antropologii refleksyjnej, wskazując między innymi deficyty spójnego języka teoretycznego czy jasnej strategii tworzenia antropologicznej narracji: „Hasłem teoretycznego rozwoju metodologii refleksyjnej może stać się dążenie do stworzenia kanonów podwójnie gęstego opisu”. Łukasz Trembaczowski w dość enigmatycznie zatytułowanym artykule *Upadek. Analiza problemu specyficznie (nie)obecnego w teorii socjologicznej* omawia teorię załamania i upadku cywilizacji w ujęciu Arnolda Toynbee, koncepcję upadku Zachodu Oswalda Spenglera wraz z jej polskim odpowiednikiem zaproponowanym przez Floriana Znanieckiego, dołączając do swoich studiów teorię upadku społecznego, jaką przedstawili Joseph Tainter oraz Jareda Diamond. Autor stawia tezę, że w socjologii brakuje pojęcia upadku społecznego stawianego *explicite*, dobrze zdefiniowanego i poddającego się operacjonalizacji. Monika Żak przedmiotem swojego artykułu czyni odwieczny problem pogodzenia pracowniczych i rodzinnych ról społecznych ujmowany w świetle koncepcji *work-life balance*.

Obok artykułów o wyraźnych odniesieniach teoretycznych zamieszczone są także dwie prace studyjne. Anna Muś i Anna Depta przedstawiają wyniki badań empirycznych na temat partycypacji studentów Uniwersytetu Śląskiego w życiu akademickim, a Agnieszka Rychłowska-Niesporek analizuje obecne w dyskursie nauk społecznych dyskusje wokół kategorii „singiel”.

Podobnie jak w poprzednich tomach zamieszczamy także recenzje książek socjologicznych, w tym książki przygotowanej pod redakcją Marka S. Szczepańskiego i Anny Śliz *Współczesne teorie społeczne. W kręgu ujęć paradygmatycznych*. Przedstawiamy również najnowsze osiągnięcia naukowe Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego, udokumentowane w tekście Roberta Pyki.

Wyrażamy nadzieję, że prezentowany tom „Górnośląskich Studiów Socjologicznych” znajdzie zainteresowanie w kręgach czytelników także spoza grona środowiska socjologicznego. Refleksje teoretyczne i teoretyzujące podejmowane przez socjologów są bowiem zawsze zaczynem pomnażającym zasoby wiedzy o procesach stawania się świata społecznego, ich uwarunkowaniach i następstwach, o roli jednostki w budowaniu społecznych struktur i znaczeniu społeczeństwa w konstruowaniu kapitału kulturowego człowieka jako podmiotu społecznego życia. Lektura przedstawionych tekstów, sięgających różnych dawnych i współczesnych orientacji teoretycznych, może stać się inspiracją do pełniejszego, może bardziej trafnego rozumienia i tłumaczenia szybko zmieniającego się społeczeństwa.

Wojciech Świątkiewicz

Redakcja: Barbara Malska

Projekt okładki: Justyna Kijonka

Opracowanie graficzne okładki: Paulina Dubiel

Korekta: Kamila Paw

Łamanie: Alicja Załęcka

Copyright © 2017 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0072-5013

(wersja drukowana)

ISSN 2353-9658

(wersja elektroniczna)

Uznanie autorstwa — Użycie niekomercyjne —
Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe
Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

email: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład 70 + 35 egz. Ark. druk. 17,25.

Ark. wyd. 23,0. Papier offset. kl. III, 90 g

Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.

ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław